

ЩОДО АДАПТАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ДО ВИМОГ ЄВРОСОЮЗУ

Дубовик О.Ю.
канд. екон. наук, доцент

Одеський національний економічний університет

Обираючи зовнішньополітичним пріоритетом інтеграцію до європейського політичного, економічного, правового простору, Україна, яка проголосила свою незалежність і стала на шлях демократичних перетворень і побудови правового суспільства, прагне до подальшого співробітництва і, у перспективі, членства в Європейському Союзі. У 2008 р. вона вже приєдналася до Світової організації торгівлі, співпрацює з Організацією економічного співробітництва і розвитку, Європейською асоціацією вільної торгівлі у рамках спеціалізованих програм і міжнародних заходів.

Механізм адаптації законодавства України до вимог Євросоюзу, утворення відповідних інституцій в межах прийнятої Верховною Радою України Загальнодержавної програми включає декілька послідовних етапів [1]. На першому етапі виконання Програми однією з пріоритетних сфер, в яких здійснюється адаптація законодавства України, є податки, включаючи непрямі.

В основі податкової політики Євросоюзу лежить принцип гармонізації, виконання якого є однією з важливих умов поглиблення співпраці нашої країни з європейськими інтеграційними об'єднаннями та їх державами-членами. Гармонізація законодавства з непрямих податків реалізується через прийняття відповідних директив відносно акцизів і ПДВ. Це пов'язано з необхідністю існування єдиного підходу у правовому регулюванні основних непрямих податків для забезпечення вільного руху товарів і послуг при відміні митних бар'єрів між країнами-членами співтовариства.

Система прямого оподаткування також потребує гармонізації та адаптації до вимог ЄС. Однак Програма не містить положень про політику інститутів у цій сфері інтеграції. Тому всі положення ЄС по прямих податках передбачають максимально широку свободу прийняття рішень по їх реалізації на національному рівні з урахуванням правових традицій держав-членів, що склалися.

В країнах Євросоюзу обсяг непрямих податків у 2012 р. складає 13,2 % ВВП, прямих – 12,9 %, соціальних внесків – 12,8 %. Тобто непрямі податки незначно переважають над прямими. Однак останнім часом питома вага прямих та непрямих податків у ВВП дещо підвищується, а доля соціальних внесків у ВВП, навпаки, зменшилася (рис. 1). Фінансова криза, мабуть, вперше після Великої депресії охопила весь світ, у томі числі і країни ЄС. Вона мала великий вплив на рівень та структуру податкових надходжень 2009-2011 рр. Але сьогодні ситуація вже виправилася, і завдяки заходам урядів країн-членів податкові надходження знову збільшуються. Наслідки відновлення

економічного зростання відбиваються і на корпоративних прибутках, і на доходах фізичних осіб.

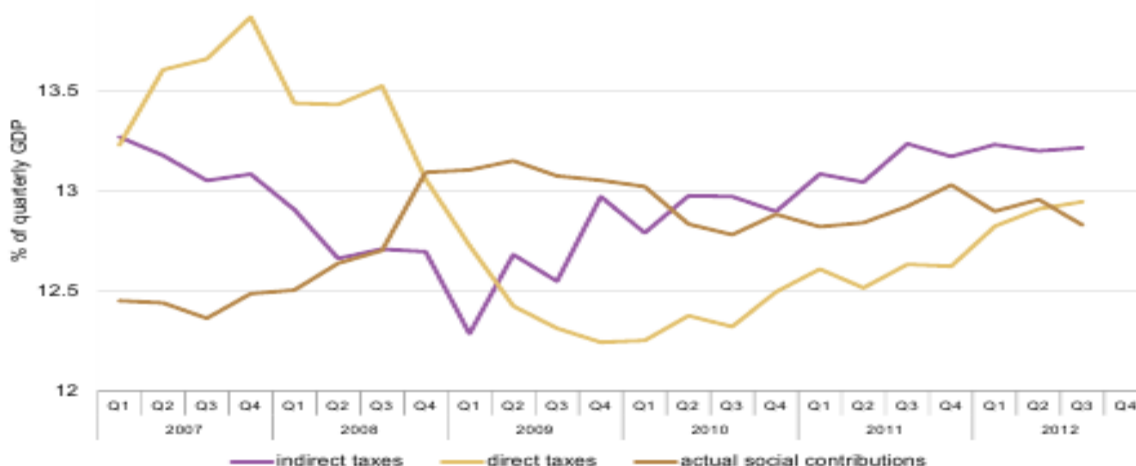

Рис. 1. Поквартальна динаміка питомої ваги непрямих і прямих податків, фактичних соціальних внесків у ВВП у країнах ЄС-27, % [2]

Більшості країн з ринковою економікою притаманна така структура податкових надходжень: 37,4% складають податки на доходи і прибуток; 31,3% - непрямі податки; 22,2 % - платежі в фонд соціального страхування; 9,1% - інші податки. В середньому по країнах Євросоюзу непрямі податки складають 34,5 % податкових надходжень, прямі – 33,2 %, соціальні внески – 33,5 % [2].

Для податкової системи України характерно переважання непрямого оподаткування над прямим (рис. 2). Непрямі податки займають 54,4 % податкових надходжень Зведеного бюджету. Це пояснюється досить значним рівнем тінізації економіки, при якому як суб'єкти господарської діяльності, так і фізичні особи ухиляються від сплати податків шляхом неперед'явлення своїх реальних доходів до оподаткування.

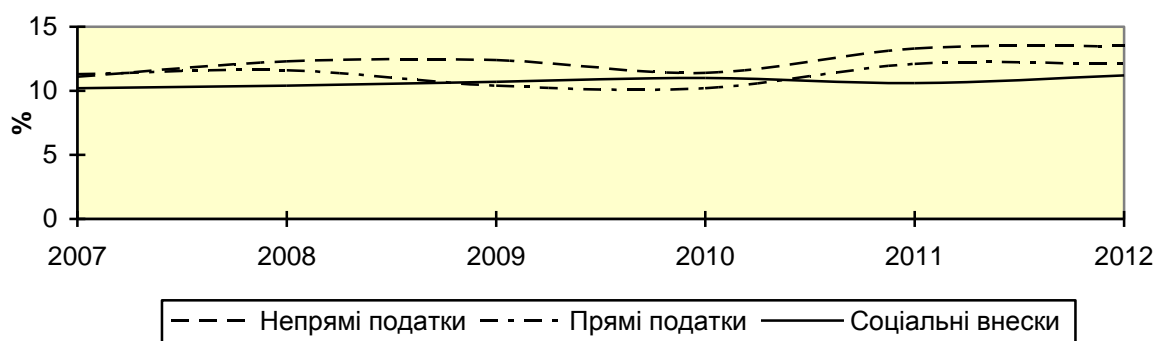

Рис. 2. Динаміка питомої ваги непрямих і прямих податків, соціальних внесків у ВВП в Україні, % [3]

Теорія та практика оподаткування свідчать, що при економічному зростанні прямі податки набувають домінуючого фіскального впливу, а при економічному спаді, навпаки, зростає роль непрямих податків, і це дає змогу державі закріпити і стабілізувати базу оподаткування.

Непрямі податки поділяються на універсальні і специфічні акцизи та на митні платежі. Згідно Шостої директиви ЄС, а потім і директиви Ради

2006/112/ЄС «Про спільну систему податку на додану вартість» податок на додану вартість є обов'язковим для країн-членів співтовариства [4, 5]. З 2008 по 2013 рік середня стандартна ставка ПДВ в країнах ЄС збільшилася на 1,9 % і склала 21,3 %. З 1993 року встановлено, що звичайна ставка ПДВ не може бути меншою ніж 15 %.

Розбіг стандартних ставок ПДВ у країнах Єврозони досить великий – від 15 % у Люксембурзі до 27 % в Угорщині. Однак досвід показує, що відхилення ставок податку на 5 відсоткових пунктів істотно не впливає на конкуренцію між сусідніми країнами.

В Україні ставка ПДВ нині становить 20 % і з 2014 р. знизиться до 17 %. Такий її розмір повністю задовольняє вимогам ЄС.

Гармонізація у сфері прямого оподаткування у країнах-членах ЄС головним чином зосереджена на податках, які справляють безпосередній вплив на рух капіталу: податку на операції з капіталом та податку на відсотки і дивіденди. Це пов'язано з лібералізацією руху капіталів у межах ЄС, створенням єдиного фінансового простору, який охоплює сферу діяльності банків та інших фінансових установ. Врегулювання законодавства країн Євросоюзу з цих питань призведе до повної свободи обміну фінансовими послугами, вибору розміщення фінансових структур, вкладення капіталу або отримання кредиту у будь-якій валюті ЄС, без чого нормальне функціонування господарських суб'єктів на єдиному ринку неможливе.

Нещодавно Єврокомісія дала «зелене світло» на запровадження з 2014 року податку на фінансові трансакції. Сподіваються, що він принесе не менше 57 мільярдів євро в рік.

Також потребують вирішення проблеми в оподаткуванні прибутків корпорацій. Бракує гармонійності в оподаткуванні корпорацій у різних країнах: значно відрізняються не тільки системи оподаткування, а й рівні ставок. Відсутність єдиного підходу з цього питання часто призводить до подвійного оподаткування компаній на території країн ЄС. Таким чином, транснаціональні фірми опинилися у гіршому, ніж національні, становищі, що суперечить меті єдиного ринку ЄС. Сьогодні податки на капітал складають 30,1 % ВВП країн Євросоюзу. А середня ставка податку на доходи корпорацій в країнах ЄС-27 становить 23 % у 2013 р. [2]

Значна увага також приділяється гармонізації податкового законодавства країн Єврозони з боку встановлення рівномірного податкового тягаря на працю, який на сьогодні в середньому складає 37,7 %. Причому 2/3 податків на працю приходиться на соціальні внески, які сплачуються як працівником, так і роботодавцем.

В Україні сьогодні податкова політика не залишається пасивним інструментом регулювання фінансового стану суб'єктів господарювання і чинить певний вплив на оздоровлення їх фінансів. Введений в дію з 2011 р. Податковий кодекс покликаний забезпечити адаптацію фіскального законодавства до принципів та директив Європейського Союзу, а у сфері тарифно-митного законодавства – до стандартів Світової організації торгівлі. У країні відбулися істотні зміни, пов'язані зі створенням прозорих та єдиних

правил ведення господарської діяльності та оподаткування, що має сприяти укріпленню партнерських відносин між громадянами, суб'єктами господарювання та державою. Максимально зближено бухгалтерський та податковий облік; зміцнена фінансова база місцевих бюджетів з одночасним скасуванням неефективних місцевих податків і зборів; удосконалено систему оподаткування доходів фізичних осіб з метою посилення регулюючої функції податку та забезпечення нейтральності прибуткового оподаткування; введено поетапне скорочення номінальних ставок ПДВ і податку на прибуток при ліквідації абсолютної більшості пільг; зменшено податковий тиск при зниженні фактичних ставок за рахунок надання локальних пільг і преференцій (стимулювання інноваційної діяльності, підвищення ділової активності на депресивних територіях); забезпечено розвиток малого та середнього підприємництва за рахунок спрощення законодавства у сфері оподаткування тощо.

Нещодавно, з вересня 2013 р., було здійснено спробу вирішити проблему прихованого відпливу капіталів з України через використання інструментів трансфертного ціноутворення. Побудова дієвої системи державного регулювання трансфертного ціноутворення в Україні передбачає введення правил визначення цін для цілей оподаткування у зовнішньоекономічних операціях з пов'язаними особами. Запровадження національних стандартів трансфертного ціноутворення дозволить упередити виведення з України майже 100 млрд. грн. в країну із низькими ставками оподаткування.

Відповідність податкової системи України вимогам ЄС є обов'язковим й надто складним завданням, оскільки у податковій системі України спостерігаються як елементи, притаманні соціалістичній економіці, так і риси ринкової економіки. Однак країна вибрала своїм перспективним напрямом інтеграцію в Європейське співтовариство і впевнена, що пройде цей шлях до кінця.

Література

1. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року N 1629-IV.
2. Taxation trends in the European Union. 2013 edition. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/index_en.htm.
3. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу:
<http://www.treasury.gov.ua>.
4. Шоста директива 77/388/ЄЕС «Про гармонізацію законодавств держав-членів у сфері податків з обігу – спільна система податку на додану вартість: єдині умови обчислення» від 17 травня 1977 р.
5. Директива Ради 2006/112/ЄС «Про спільну систему податку на додану вартість» від 28 листопада 2006 р.